

ADANA SENDİKALARININ ET BOYKOTU (1964)

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Cilt XXI, Sayı: 199, Mayıs 1997

Yıldırım Koç

1962-1967 yıllarında sendikalar, et fiyatlarının artması üzerine, belirli bölgelerde et boykotları yaptılar. Bazı bölgelerde sebze ve meyve boykotu da yapıldı ¹. Toplu pazarlık düzenine yeni geçildiği yıllarda üye sayısını ve toplumdaki etkinliğini artıran sendikalar, üyelerin gelirlerini artırmanın yanı sıra, giderlerini kısma çabasına da girdiler. Ayrıca, et ve sebze fiyatlarının düşürülmesini amaçlayan eylemler, geniş bir kitlenin de desteğini almayı ve sendikalar konusundaki önyargıları kırmayı amaçlıyordu. Hedef alınan grup ise, celepler, kasaplar ve komisyonculardı. Bu eylemler, et ve sebze fiyatlarını denetim altında tutma açısından önemli ve kalıcı başarılar sağlayamadıysa bile, sendikaların kamuoyundaki görünümünü olumlu doğrultuda etkiledi ve işçileri son derece haklı bir amaç uğruna hareketlendirmede kullanıldı.

Et fiyatlarının serbest bırakılmasından sonra görülen yüksek fiyat artışının ardından 18 Mart 1964 günü TÜRK-İŞ'in Adana Bölge Temsilciliğinde gerçekleştirilen toplantıda et boykotu yapılması konusunda ilke kararı alındı. Bank-İş Müfettişi Ekrem Koca, Devlet Demiryolları İşçileri Sendikası Başkanı Abdulkadir Özdenvar, Çukurova Gıda-İş Başkanı Mustafa Günay ve TÜRK-İŞ 4. Bölge Eğitim Müdürü Hüseyin Elbek bir "Ete Boykot Komitesi" oluşturdu ². Bu komite, Adana'daki çeşitli kuruluş ve derneklerle ilişki kurdu ve boykotun başarı şansını yüksek gördü. 21 Mart 1964 günü yapılan toplantıda da, Adana'daki 12 sendikanın yapılacak masraflara katılması kararı alındı. Teksif Adana Şubesi'nden 200 lira, DDY İşçileri Sendikası'ndan 150 lira, Bank-İş ve Basın-İş gibi sendikalardan da 50 lira katkı istendi. Teksif Adana Şube Başkanı Edip Filazi de Ete Boykot Komitesi'ne katıldı.

Ete Boykot Komitesi 23 Mart 1964 günü, 26 Mart'ta başlayacak boykotu Adana Valiliğine bildirdi. 24 Mart 1964 günü Adana Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan başvuruda ete boykot hareketinin başlayacağı bildirildi ve bu konu ile ilgili olarak hazırlanan bildiri iletildi. 26 Mart günü akşamı yapılan basın toplantısı ile ete boykot başladı. Aynı gün Adana Belediye Başkanlığı'na yapılan bir başvuruyla, hazırlanan bildirin belediye hoparlöründen okunması istendi. Ancak Adana Belediye Başkanı Ali Sepici, aynı gün verdiği yanıtta, "et fiyatlarının serbest bırakılması Hükümetçe alınmış bir karar olduğundan hoparlörde yayınlanması istenilen ilanınızın yayınlanılamayacağı"ni bildirdi.

Ete Boykot Komitesi'nin 26 Mart 1964 tarihli açıklaması şöyleydi:

"Muhterem Adanalılar, Son günlerde anormal bir artış gösteren et fiyatlarının makul ve insafli bir seviyeye inmesi için, TÜRK-İŞ 4. Bölge Temsilciliğine bağlı Adana'daki işçi sendikaları tarafından düzenlenen ve diğer dernek ve teşekküller tarafından desteklenen ete boykot hareketi bu gün fiilen başlamıştır. Bütün Vatandaşların et fiyatları adil bir seviyeye düşünceye kadar et yememelerini ve bu boykot hareketine katılmalarını rica ederiz."

Ete Boykot Komitesi bir de el ilanı bastırdı ve halka dağıttı. İlan şöyleydi:

"Şehrimizin et gibi önemli bir besin ihtiyacını karşılayan ve sayıları onu geçmeyen inhisarcı celep ve kasapların keyfi zam hareketlerinden kurtulmak istiyorsan, giriştiğimiz ete boykot hareketine sen de katıl. Böylece günümüze kadar süregelen sömürü ve insafsız kazanç oyunları önlenilebilir olsun. Et ihtiyacını karşılayamayan

¹ Bu konuda bkz. Koç, Y., "Sendikaların Et Boykotları," "İzmir Sendikalarının Sebze ve Meyve Boykotu," *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Tarihi, Olaylar, Değerlendirmeler*, Yol-İş Yay., Ankara, 1996, s. 268-278.

² Bu yazıdaki tüm bilgilerin kaynağı bu dönemdeki orijinal belgelerdir.

binlerce dar ve sabit gelirlili ailenin senin bu mücadeleye, bu ete boykot hareketine katılmanı samimiyetle beklediğini ve özlediğini unutma. Bu ete boykot hareketi, bil ki, bir insafli ve adil kazanca kanaat ve bağlılık şuurunu geliştirecek, her alandaki tröstün, yani ekonomik baskı gruplarının aşırı kar hevesini kıracaktır. Unutma ki, şehrimizin kasapları et fiatlarının serbest bırakılacağı günlerde keyfi zam hareketlerinde ve aşırı kazanç teşebbüslerinde bulunmayacaklarına dair vaad ile taahhütlerde bulunmuşlardır. Ancak, bütün bu vaad ve taahhütlerini, serbest satış düzenine geçildikten hemen sonra unutmuşlardır. Böylece devamlı zamlarla en hayati bir gıda maddesi olan eti 6,5 liradan 8,5 ile 10 liraya çıkarmışlar ve canlarının istediği şekilde satış yapmaya başlamışlardır. Bunun yanı sıra yarım kiloluk bir et satışında dahi, tanesi 80 ila 110 gram arasında değişen ambalaj kağıdını da bol bol kullana gelmişlerdir. Sayın Adanalı, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu 4. Bölge Temsilciliğine bağlı bütün işçi sendikalarının, Adana Öğretmenler Derneği'nin ve diğer teşekküllerin elele vererek düzenlediği ve 26 Mart 1964 Perşembe günü başlayacak olan ete boykot hareketine katılmakla, kendi sofran ve sağlığın için de bir hizmette bulunmuş olacaksın. Boykotumuz, et fiatları diğer illerde olduğu gibi insafli ve makul bir seviyeye ininceye kadar devam edecektir."

Kampanya içinde üç kez el ilanı bastırıldı ve dağıtıldı, bir bez pankart yazdırıldı, hoparlörlü bir araba kiralanarak propaganda yapıldı ve gazetelere boykota ilişkin fotoğraflar dağıtıldı. Tüm giderler 980 liraydı. Giderler sendikalar arasında bölüştürüldü.

Mart ayı sonunda Ete Boykot Komitesi tarafından yapılan açıklamada şöyle deniliyordu:

"Üç gündür sizlerin feragat ve gayretiyle devam eden et boykotu şuurulu davranışınız sayesinde amacına ulaşmak üzeredir. Batılı anlamda vermekte olduğunuz bu muazzam imtihan ileride Millet olarak daha rahat, ucuz ve müreffeh bir yaşama imkanı sağlayacaktır. Bundan böyle, teşkilatlarımız Vatandaş'a pahalı ve gayri sihi gıda maddeleri satmak ve imal etmek isteyenlere karşı aynı iktisadi direnişi göstermekte asla tereddüt etmeyecektir. Muhterem Adanalılar, şehrimiz kasapları et fiatlarında bir miktar indirim yapmak için müracaat etmişlerdir. Ancak bu indirimin kifayetsiz olduğuna inanan komitemiz, sizlerden bir müddet daha et boykotuna devam etmenizi talep ederken, bu asil davranışınızdan dolayı sizlere sonsuz teşekkürlerimizi arz ederiz. Dava hepimizin davasıdır.

Adana Belediye Başkanı Ali Sepici, et boykotunu kırmak için büyük çaba gösterdi. Bu doğrultudaki girişimlerinden biri, belediye hoparlöründen et boykotunun bittiğine ilişkin yaptığı gerçeğdışı açıklamaydı. Ali Sepici'nin boykotu kırmaya yönelik bu girişimi Eti Boykot Komitesi tarafından protesto edildi ve boykotun devam ettiği açıklandı.

Et boykotu 15 Nisan 1964 günü sona erdi. Komite'nin bu konudaki açıklaması şöyleydi:

"Sayın Adanalılar. 26 Mart 1964 tarihinde başlayıp asil direnişinizle bu güne kadar devam eden ete boykot hareketimiz aşağıda izah edilen şartlar muvahacesinde nihayete ermiş olup, et fiatları Kasaplar Derneği ile varılan mutabakata göre sekiz lira olarak dondurulmuştur. Müstehlik şuurunun gösterilmesine vesile teşkil eden bu sendikal hareket, geniş bayram istihlaki ve fiatları serbest bırakan Bakanlar Kurulu kararının istismarı yanında şehrimiz Belediye Reisinin de tutumunun neticesi olacak fiat artışlarını önlemiş bulunmaktadır. Sendikalarımız bundan sonra da vuku bulacak gayri adil fiat artışlarının karşısında olacak ve geniş halk kitlelerini istismar edecek ticari ve siyasi tröstlere aman vermeyeceklerdir. Durumu böylece ilan eder, boykota katılan bütün Adanalı hemşehrilerimize teşekkürlerimizi sunarız."

Aynı günlerde Mersin'de de 13 sendika ve Öğretmenler Derneği bir ete boykot yürüyüşü düzenlediği. Tam gününü saptayamadığım "sessiz yürüyüş" saat 15:30'da başladı. Mersin

içindeki yürüyüşten sonra Atatürk anıtına çelenk kondu ve istasyon önüne kadar yüründü. Taşınan pankartlarda şunlar yazıyordu: "Bir günlük emek, bir kilo et, insaf, insaf," "vatandaş, et yerine sebze, balık yiyelim," "kasapların oyunlarına paydos," "paramızla et değil, dert alıyoruz," "kasapların istediği değil, çoğunluğun kararı: ete boykot, ete boykot," "balıkçı, tavukçu, sen de malını ucuza sat, et boykotunu destekle."

Sendikaların 1990'lı yıllarda gündeme getirdikleri tüketici boykotları ağırlıklı sendikal mücadelenin bir parçasıdır. Sendikalar, grev yapılan, sendikal örgütlenme sırasında işçi çıkaran, işçiye baskı uygulayan, işyerlerini sendikasızlaştırmaya çalışan işyerine ve bu işyerinin bağlı bulunduğu sermaye grubuna karşı tüketici boykotları yaptılar. 1960'lı yıllardaki et boykotları biçimindeki tüketici boykotlarında ise temel amaç, kamuoyunda sendikaların ağırlığını artırmak ve aracılardan yarattığı fiyat artışlarını denetleyebilmektir.